

Maurice Halbwachs (1877-1944) i la memòria col·lectiva

La memòria pertany a cada individu en particular, però també està en la base de la construcció de la comunitat. De la mateixa manera que a través del relat personal i de la memòria individual cadascú es construeix una identitat, també hi ha identitats col·lectives, patrimoni del grup, relats (més o menys creïbles o verços) però sense els quals no hi hauria vida comunitària. Una de les funcions de la política és, precisament, crear memòria col·lectiva i símbols que la representin. A través de la memòria col·lectiva el grup té identitat i la trameta de generació en generació. També és una font d'ensenyaments (a això ens referim quan diem del que la història "ens ensenya") i, curiosament, els records dels individus tendeixen a adaptar-se més a la memòria col·lectiva que no pas al revés. Maurice Halbwachs fou un sociòleg francès, professor de psicologia social al Collège de France i resistent antinazi (va morir al camp de Buchenwaldt), que és molt poc conegut fora del seu país i, tanmateix, un dels seus llibres *La memòria col·lectiva* (1950, pòstum) ha tingut una gran importància en l'àmbit de la psicologia social, en la mesura que va establir diverses diferències entre la memòria col·lectiva i la història.

- 1.- La memòria col·lectiva és un corrent de pensament continu, natural i lligat a la vida d'un grup, mentre que la història és un corrent de pensament artificial, que obeeix a una esquematització de tall didàctic.
- 2.- La memòria col·lectiva se situa dins el grup, mentre la història s'ubica al seu defora.
- 3.- Els límits de la memòria col·lectiva són fràgils i irregulars, els de la història solen estar clarament fixats.
- 4.- La memòria col·lectiva és àmplia i diversa, mentre que la història és molt més monòtona.
- 5.- La memòria col·lectiva se sustenta sobre les tradicions, i la història sobre els fets i els successos.
- 6.- La memòria col·lectiva és el grup vist des de dins, la història és el grup vist des de fora.

Cal tenir present que Halbwachs escrivia en un moment que la tradició oral pagesa estava quasi extingint-se, però quan encara la televisió i els mitjans de comunicació de masses no havien aconseguit eliminar-la. La memòria col·lectiva sempre està molt "carregada" ideològicament i, per això mateix, el seu control polític ha tingut sempre una gran importància, en la mesura que dona eines per construir la identitat. Però convindria no idealitzar-la, perquè de fet resulta relativament senzill neutralitzar-la des del poder... L'oralitat de la memòria pot poc enfront de la història oficial i encara menys davant els mitjans de comunicació de masses –i encara no se sap si les xarxes socials i Internet en general seran capaces de generar una nova memòria col·lectiva alternativa.

En tot cas, resulta impossible comprendre el funcionament de la psicologia social si no és té molt presents els processos de construcció (i d'esborrament) de la memòria col·lectiva, perquè resulten un dels llocs on la presència de la política (de la biopolítica o de la psicopolítica, si és vol), resulta més decisiu.